

AKTUALNA TEMA

Samoupravljanje in skladi

Znano je, da razpolagajo organi samoupravljanja in komune s približno tremi četrtinami družbenega proizvoda iz socialističnega sektorja. Iz teh sredstev nastajajo skladi v podjetjih, komunah, zavodih za socialno zavarovanje. Pravice in dolžnosti organov samoupravljanja in komun so v razmerju do teh skladov jasno določene. Včasih pa, kakor da pozabljamo, da je mogoče te sklade izpopolnjevati samo na podlagi rezultatov dela gospodarskih organizacij in komun in da je zato potrebno, da planirajo lokalni organi samo tolikšno potrošnjo, kolikor jim to dovoljujejo njihovi skladi.

Dogaja se prav tako tudi to, da se uporabljajo sredstva iz teh skladov za objekte, ki s stališča standarda prebivalstva niso najbolj neobhodni: gradijo se razni športni in drugi objekti na račun, recimo, stanovanjske graditve ali naložb v trgovinsko omrežje. Ko pa državljani predlagajo izboljšanje življenjskih, stanovanjskih, preskrbovalnih pogojev itd., tedaj pa se opozarja na predpise (pri tem se predvsem misli na zvezne predpise), ki so »zožili proračune«.

Točno je, da so potrebe pri nas še vedno večje kakor razpoložljiva sredstva. Točno pa je tudi to, da standard stalno narašča. Glede na to, da sredstva niso tolikšna, da bi naenkrat mogli zadovoljiti vse potrebe, je treba državljanom pojasniti, kolikšna so sredstva, kakšne so potrebe in katera zaslužijo, da se jim da prednost.

S tako javno politiko skladov bodo komune vedno našle na podporo delovnih ljudi. Nasprotno temu lahko demagogija, obljube, ki presegajo dejanske možnosti, neposvetovanje z ljudmi izzovejo samo politične in druge težave. S samoupravljanjem so bila dana komunam določena sredstva, da z njimi razpolagajo. S tem pa jim je bila dana tudi odgovornost pred državljanom, da pravilno upravljajo in da pravilno uporabljajo ta sredstva.

O NEKATERIH VPRAŠANJIH ZADRUŽNEGA RAZVOJA

Fiziognomija zadruga je bilo osnovno vprašanje, s katerim se je ukvarjala skupščina Glavne zadrugne zveze Jugoslavije. Ob tej priložnosti je bilo poudarjeno, da je zadruga v nekem smislu šla skozi več razvojnih faz. V začetku je bila navadna prodajalna na vasi za prodajo potrošnega blaga. Drugega prepletanja z vasjo ni bilo, razen to, da je kakšna gosposinja prinesla v zadrugo jajca namesto denarja za nakup soli, vžigalic, sladkorja in sukanca. Ko je bila zadruga prodajalna, ni potrebovala niti kakšnega posebnega kadra, razen prodajalca, kakršnega potrebuje vsaka druga trgovina. Kakšna posebna sredstva za povezovanje s kmetijskimi pridelovalci ji prav tako niso bila potrebna, razen primernih prostorov za spravilo potrebnega blaga.

Zadruga-trgovina se je razvijala tako, da je začela prevzemati tudi take dejavnosti, ki so jo spreminjale v neke vrste skrbnika za vse probleme vasi. V neki meri so zadruga prevzemale tudi tisto skrb, ki bi morala biti skrb oblasti: elektrifikacija vasi, asfaltiranje poti skozi vasi, kopanje vodnjakov, prevzemanje gostiln, brivnic, kovačnic itd. Bolj ali manj so to vse dejavnosti, ki jih je bilo treba dotirati. Razen tega, da so zadruga poslovale samo s potrošnim blagom za vas in imele v svoji sestavi obrate, ki so bili bolj ali manj deficitni, so se v večini primerov pojavljale tudi kot ustanove socialnega skrbstva. Kjer koli se je pojavil problem materialne preskrbe ljudi na vasi, so zadruga morale najti sredstva. Vse to je vplivalo, da je znaten del zadrug zašel v materialne težave. Res je, da to niso bili edini razlogi materialnih težav zadrug. Imeli smo opravka tudi z brezvestnim in nevednim poslovanjem. Takim zadrugam so odpovedale kredit tudi banke, kar je povzročilo, da je bilo precejšnje število zadrug kot kreditno nespo-

sobnih likvidiranih. Zaupanje članov v take zadruga se je začelo majati. Razumljivo je, da se je začelo zmanjševati tudi število članov. Zadruga se niso usmerjale k proizvodnji in zato so se začele vrteti v krogu.

S prenosom pravice odkupovati kmetijske pridelke na zadruga z nalogo, da ustvarjeno razliko v ceni, razen za kritje stroškov, ki jih imajo z odkupom, vračajo znova v kmetijsko proizvodnjo — so se za zadruga odprle nove perspektive, toda tudi nove težave, ki jih ni mogoče

Napisal: Paško ROMAC

rešiti preko noči. Posebno se pojavljajo težave v zvezi z zadrugnim kadrom. Večina kadra iz zadrug s starimi pojmovanji ni mogla do kraja razumeti socialistične orientacije. To se je razen drugega videlo tudi iz tega, da so bile v reorganiziranih občinah zadruga organizirane po enakem ozemeljskem načelu kakor občine, kar pomeni, da se še vedno gleda nanje kot na večjo prodajalno za potrošno blago ali večjega odkupovalca kmetijskih pridelkov. V fazi, ko je družba prenesla na zadruga odkup kmetijskih pridelkov, je bilo treba reševati vrsto problemov, ki kadru v prejšnji zadrugi niso bili znani. Od skladiščnega prostora, prevoznih sredstev, manipulacije s kmetijskimi pridelki do razdelitve dobička, ki so ga ustvarjale pri odkupu kmetijskih pridelkov, vse to so bili poslovno gospodarski problemi, ki jih je bilo treba reševati, pri čemer pa ni bilo v ta namen usposobljenega kadra. Ob reševanju problemov se je moral oblikovati tudi zadrugni kader. Razvoj pa je šel hitreje, kakor so se oblikovali kadri.

ZADRUGE KOT ORGANIZATORKE KMETIJSKE PROIZVODNJE

V razdobju leta 1956—1957 so nastali v zadrugah zelo zapleteni in važni procesi. Od prejšnje prodajalne in kasneje odkupovalca kmetijskih pridelkov je del zadrug skušal prerasti, ponekod pa je že tudi prerasel v organizatorja kmetijske proizvodnje. Ponekod na lastnih ekonomijah, drugod na zemlji zasebne lastnine,

To zadnje je zlasti zapleten proces, ker gre za zasebno lastnino in drobno posest. Vsak kraj naše države, vsako področje, okraj, vas in celo vsak kmetovalec je različen. Ta različnost tako v gospodarskem kakor v kulturnem pogledu vsiljuje potrebo, da se med individualnim proizva-

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

jalcem in zadrugo vzpostavljajo različne kooperacije. Res je, da imamo še vedno področja, v katerih so zadruge samo prodajalne potrošnega blaga, v večini primerov so odkupovalke kmetijskih pridelkov, a v manjšem delu so organizatorke kmetijske proizvodnje. So še cele republike (Bosna, Slovenija in Crna gora), v katerih še vedno ni resnejše usmeritve k temu, da bi zadruga postala organizatorka kmetijske proizvodnje. V Srbiji, na Hrvaškem in v Makedoniji pa že imamo ne samo resne poskuse, temveč tudi prakso v tej smeri, da se zadruge usmerjajo od prodajalne in odkupovalca kmetijskih pridelkov k organizaciji kmetijske proizvodnje. Imamo celo tudi odlične rezultate. Nekateri izmed teh rezultatov so naši javnosti že znani.

Zadružna vodstva in zadruge so pokrenile v letu 1957 vrsto ukrepov, da bi se zadruge usmerile k najvažnejši nalogi. Eden izmed najvažnejših ukrepov, ki so bili izvedeni v letu 1957, je ta, da so zadruge izdelale za leto 1958 svoje akcijske programe, ki so popolnoma vsklajeni z družbenimi plani občin, okrajev in republik. To je velika stvar, ker pomaga zadružnim vodstvom spoznavati, kaj je mogoče v vsaki vasi napraviti, če se mobilizirajo vse sile. Razumljivo je, da je mogoče te plane kritizirati, ker imajo razne slabosti, ki niso nič drugega kakor

odsev naše stvarnosti na vasi. Toda to ni najvažnejše. Važno je, da se je enkrat že začelo z organiziranimi ukrepi spremljati in podpirati procese, ki se razvijajo v kmetijstvu.

Kljub temu, da je resolucija zvezne ljudske skupščine jasno začrtala našo razvojno pot, se je do skupščine Glavne zadružne zveze Jugoslavije še vedno razpravljalo o raznih smereh socializma na vasi. Na zadružni skupščini so bile postavke resolucije samo potrjene in mislim, da v tem smislu ne bo več potrebno razpravljati o razvojnih smereh. Zelo važno je, da na skupščini načela vseh oblik kooperacije niso bila samo potrjena, temveč tudi pojasnjena. Prav tako je važno, da je bila dana fiziognomija zadrug. To zadnje je važno zato, ker lahko naši zadružni kadri spoznajo, v kakšni fazi so, in ker jim bo to pomagalo, da se bodo borili za tako fiziognomijo zadrug, s katero bodo mogli vnašati na vas socializem. Če pa se zedinimo v tem, da mora biti zadruga organizatorka sodobne kmetijske proizvodnje v pogojih zasebnega lastništva na zemlji in drobne posesti, terja to, da rešimo in stalno rešujemo številne probleme tako objektivne kakor tudi subjektivne narave. V nasprotnem primeru bi lahko bili procesi, ki se pozitivno razvijajo v naših zadrugah, zavrti, ponekod pa bi lahko dobili tudi pogrešen tok.

Taka praksa vodi zadrugo v položaj nerentabilnega poslovanja, kar sploh ni mogoče prenašati, nič dovoliti, ker je taka praksa idejno nasprotna našemu pojmovanju. Zato smo na skupščini tudi rekli, da je treba zadruge očistiti takih kádrov, ki mislijo graditi svojo kariero na demagogiji v škodo družbenih sredstev.

POOBLASTILA ZADRUŽNIH UPRAVNIKOV

Ob upoštevanju ravni razvoja socialistične zavesti pri zadružnih upravnih odborih je skupščina reševala kot eno izmed zelo važnih vprašanj tudi vprašanje mesta in pravic zadružnega upravnika. V praksi je precej primerov, da je upravnik kljub najboljši volji brez moči, da bi zavaroval družbena sredstva pred morebitnim raznašanjem. Zato je treba čim prej uveljaviti take predpise, ki bodo dali zadružnemu upravniku pravico, da varuje interese družbe. To toliko prej, če upoštevamo, da zadruga ni več tisto, kar je nekoč bila. Njena glavna materialna podlaga so družbena sredstva. Družba ima potemtakem pravico in je tudi poklicana, da zavaruje lastna sredstva.

Da bi družbeni skladi v zadrugah čim hitreje naraščali, je treba ves uslužbenski kader v zadrugah nagrajevati tako, da bi bila vsaka nagrada preračunana na proizvodnjo in na družbene sklade, posebno pa je treba upoštevati slednje.

Kakor vidimo, je bila vsa naša skupščina usmerjena v razpravljanje, kako najti rešitve in storiti ukrepe, ki bi čim prej na znotraj organizacijsko in kadrovske okrepile zadruge. Ko bomo to rešili, se bomo lahko z vso pravico obrnili na družbo za popolno podporo. Tudi na tej liniji so naloge, ki jih je treba čim prej rešiti in katerih rešitev lahko pospeši te pozitivne procese, ki se razvijajo na vasi. Tu poudarjam samo nekatera izmed teh vprašanj, ki jih mora skupnost reševati.

Čim prej je treba uveljaviti odlok o prometu s kmetijskimi pridelki, ker nerešenost tega problema zavira omenjene procese. To zadrugo moti v nadaljnjem razvoju. So tudi drugi predpisi, ki jih tu ne nameravam navajati, toda osnovno je treba poudariti, da ni več problema, po kateri poti bomo šli v socializem na vasi. To pot smo našli. Hitrejše ali bolj počasno gibanje je sedaj odvisno od notranje organizacijske kadrovske sposobnosti same zadrug, da spozna in usmerja procese, od tega, s kakšnim tempom bo lahko družba investirala sredstva, da bi čim prej iz kmetijske proizvodnje iztirnili srp, koso, zalo, bivoča itd., in ob koncu od tega, s katero fronto se bo družba kot celota obrnila k temu novemu gibanju v kmetijstvu, vsklajevala vse činitelje v smeri in tako pomagala, da bo proces razvoja socializma na vasi napredoval hitreje.

PROBLEMI, KI JIH JE TREBA REŠEVATI, DA BI SE ZADRUGE HITREJE RAZVIJALE

Naj naštejemo samo nekaj najvažnejših problemov, na katere je treba opozoriti, in to ne samo opozoriti, temveč jih je treba tudi reševati, da bi se zadruge hitreje razvijale.

Dejali smo, da so zadruge zapleten mehanizem. Z zadrugami je potrebno organizirati veliko, tržno kmetijsko proizvodnjo. Zadruga lahko zmore to le ob kombinaciji uporabe vseh tistih sredstev, ki zagotovijo kmetijsko proizvodnjo na višji stopnji: zapletena in sodobna proizvodna orodja (mehanizacija), strokovni kader, umetna gnojila, sortna semena, plemenska živinoreja itd. Tudi ob predpostavki, da je vse to zadrugi na voljo, ne bo mogla iztisniti nazadnjaških proizvodnih sredstev iz kmetijstva, če ne bo imela takega kadra, ki bo do kraja razumel, kaj želimo doseči z modernim proizvodnim orodjem.

Ni torej dovolj imeti sodobna proizvodna sredstva in vse drugo, kar k njim spada. Je še en zelo delikaten problem, obstaja zasebni lastnik s svojo parcelo in z vsemi svojimi lastnostmi, pa čeprav bi to bil lastnik, ki je pod vplivom sodobne proizvodnje. Ne smemo namreč pozabiti, da tiči moč sodobnih proizvodnih sredstev razen drugega tudi v spretnosti, s katero uporabljamo ta orodja. Zato se kot ključni problem postavlja tudi problem kadra, ki je do kraja socialistično usmerjen, ki bo razumel našo politično usme-

ritev in bo ob razumevanju te usmeritve znal uporabljati vsa proizvodna sredstva za porast in razvoj socialističnih odnošajev v proizvodnji. Iz proizvodnje ne bomo izrinili zaostalih orodij, kolikor si ne bodo utrla pot sodobna proizvodna orodja, zlasti pa ne, če ne bo njihova uporaba tako zastavljena, da bodo krepila tistega, ki bo uvajal ta orodja v proizvodnjo. Iz tega izvira potreba po takih kadrih. Ta problem je naša skupščina obdelala kot ključni problem, ki ga je treba hitro reševati.

Če problem kadrov pravilno rešimo, tedaj bo mogoče reševati tudi problem pravilne uporabe tistih sredstev, ki jih danes že imamo.

Sredstva, ki jih že imamo, je treba čim bolj koncentrirati, in to na tistih točkah, kjer bomo dosegli najhitrejše in največje rezultate. V širino moramo iti po gospodarskih možnostih, a ne samo po neki politični zamisli. Razen premajhne spretnosti je ena izmed ovir za učinkovitejšo uporabo sredstev, tudi njihova raztresenost na celji fronti.

Politično premalo zrel kader v zadrugah zelo pogosto podleže raznim demagoškimi pojmovanjem. Iz tega izvirajo tudi pojavi, da se usluge s stroji opravljajo pod gospodarskimi cenami, da se pridelki plačajo pridelovalcu nad gospodarskimi cenami, da v nekaterih zadrugah neupravičeno delijo visok »ristorno«
itd.